

Krzysztof KRASZEWSKI

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Polska

Kształcenie ogólne i ogólnotechniczne w systemie szkolnym społeczności niemieckojęzycznej w Belgii

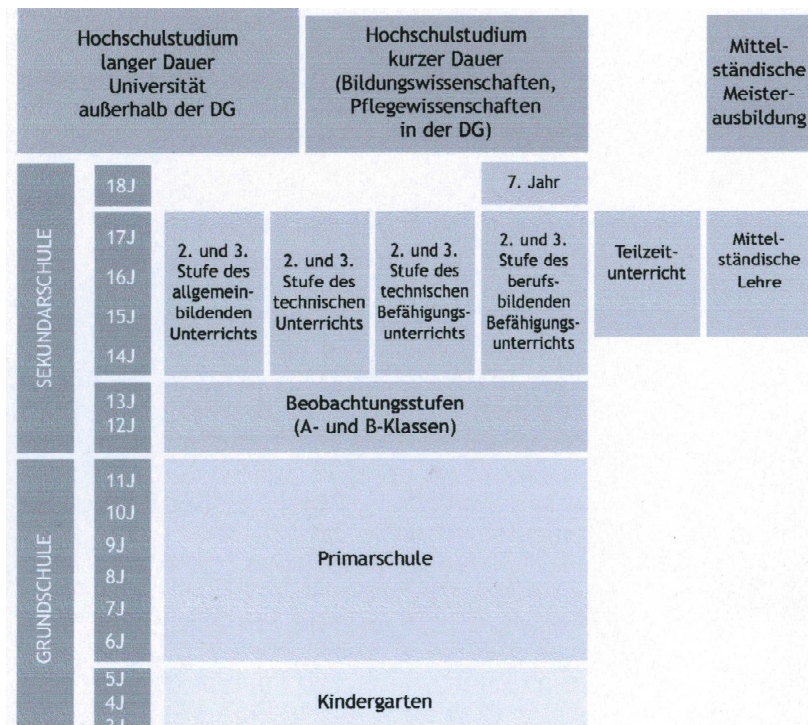
Wstęp

Królestwo Belgii jest monarchią konstytucyjną o strukturze federacyjnej. Zajmuje powierzchnię 30 518 km² i liczy ponad jedenaście milionów mieszkańców. Podział administracyjny kraju obejmuje trzy okręgi: Region Flamandzki, Region Waloński oraz Region Stołeczny Brukseli. Językami urzędowymi są: niderlandzki, francuski oraz niemiecki. Pierwszym z nich posługują się mieszkańcy Flandrii oraz Brukseli. Drugi jest w użyciu mieszkańców Walonii i Brukseli. Językiem niemieckim posługują się osoby zamieszkujące gminy wschodniej Belgii przy granicy z Holandią, Niemcami i Luksemburgiem. Flandrię zamieszkuje 57,5% ludności kraju, Walonię 31,9%, Brukselę 9,9%. Obszar niemieckojęzyczny zajmuje powierzchnię 854 km² i liczy około 73 tysięcy mieszkańców (1% ogółu ludności kraju). Obszar ten znajduje się w granicach administracyjnych Walonii. Należy zaznaczyć, że w Belgii na stałe względnie tymczasowo mieszka także duża liczba obywateli cudzoziemskich praktycznie ze wszystkich części świata. Mają tu bowiem swoje siedziby nie tylko czołowe instytucje europejskie, ale także przedstawicielstwa korporacji o charakterze ponadnarodowym. Funkcjonują tu różne międzynarodowe szkoły, organizacje i stowarzyszenia, wydawana jest obcojęzyczna prasa. Większość Belgów jest wyznania katolickiego. Powszechnie dostrzegana jest wysoka tolerancja, a konstytucja zapewnia wolność religijną [*Belgien...* 1987: 8–9]. W ustawie zasadniczej szczególną uwagę zwrócono na społeczności (*Gemeinschaften*) oraz regiony (*Regionen*). Uznaje się, że społeczności są jednym z filarów federacji. Podkreśla się, iż tworzą je osoby, których łączy język i kultura. Na tym terytorium spotykają i przenikają się kultury germańskie i rzymskie. Z tego też względu mamy do czynienia z trzema językami urzędowymi oraz trzema społecznościami. Zaledwie dziewięć gmin tworzy jedną z trzech społeczności – społeczność niemieckojęzyczną (*Deutschsprachige Gemeinschaft*). Na północy przy granicy holenderskiej i niemieckiej znajdują się cztery gminy: Kelmis, Lontzen, Raeren oraz Eupen. Na południu wzdłuż granicy niemieckiej i luksemburskiej znajduje się pięć gmin niemieckojęzycznych: Buetgenbach, Buellingen, Amel, St. Vith oraz Burg Reuland. Na obszarze wymienionych dziewięciu gmin językiem urzędowym, szkolnym i sądowym jest niemiecki. Społeczność ta zajmuje najmniejszy w Europie wydzielony obszar w państwie i cieszy się dużą autonomią. Posiada

własny parlament (*Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft*) składający się z 25 bezpośrednio wybieranych deputowanych oraz rząd (*Regierung*) z czterema ministrami. Gminy północne są znacznie lepiej uprzemysłowione niż południowe. Funkcjonuje tu przemysł metalowy, chemiczny i tekstylny. Jest także dobrze rozwinięty transport. W gminach południowych dominują zakłady związane z przetwórstwem rolnym oraz przemysłem drzewnym. W obu częściach dynamicznie rozwija się sektor usługowy [*Belgien und die Duetschsprachige...* 2004: 1–8]. Centrum administracyjnym społeczności jest miasteczko Eupen.

1. Zarys systemu kształcenia ogólnego

Zmiana w konstytucji dokonana w 1988 r. umożliwiła wprowadzenie modyfikacji w dotychczasowym ustroju szkolnym kraju. Od 1 stycznia 1989 r. odpowiedzialność za politykę edukacyjną wzięły na siebie wszystkie trzy społeczności Belgii. Przeniesienie działań decyzyjnych i realizacyjnych w tym zakresie z poziomu federalnego na społeczności umożliwiło uwzględnienie ich językowych i kulturowych aspektów [<http://www.bildungsserver.be>].

Rys. 1. Struktura systemu szkolnego społeczności niemieckojęzycznej w Belgii

Źródło: *Unterricht und Ausbildung in der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, Schriftenreihe: Band 3, Eupen 2008, s. 23.

Mocą Ustawy z dnia 29 lipca 1983 r. wprowadzono obowiązek szkolny do 18 roku życia (12 lat szkolnych – 12 *Schuljahren*). Celem reformy [*Unterricht und Ausbildung...*2008: 15–33] było lepsze kształcenie młodzieży, a przez to ułatwienie jej w przyszłości odnalezienia swojego miejsca na wymagającym rynku pracy. Wydłużenie okresu edukacji sprzyjało również zmniejszeniu skali bezrobocia wśród młodych ludzi. W społeczności niemieckojęzycznej wyróżnia się trzy rodzaje sieci szkolnych (*drei Schulnetze*):

- 1) Wolny subwencjonowany system nauczania (*das freie subventionierte Unterrichtswesen*);
- 2) Oficjalny subwencjonowany system nauczania (*das offizielle subventionierte Unterrichtswesen*);
- 3) Wspólnotowy system nauczania (*das Gemeinschaftsunterrichtswesen*).

Ad 1). Szkoły prowadzone są przez osoby prywatne lub organizacje i są one subsydiowane przez społeczność niemieckojęzyczną.

Ad 2). Szkoły publiczne, których organem założycielskim i prowadzącym są gminy. One również korzystają z subwencji społeczności niemieckojęzycznej.

Ad 3). Szkoły organizowane i subsydiowane przez społeczność niemieckojęzyczną. Funkcjonują one pod bezpośrednim nadzorem ministra odpowiedzialnego za sprawę oświaty i nauki.

Ustawa szkolna i konstytucja zobowiązują społeczność zamieszkującą Belgię do zagwarantowania rodzicom wolnego wyboru szkoły dla swoich dzieci. Szkoły gminne mają obowiązek przyjęcia wszystkich dzieci ze swojego rejonu, a także te dzieci z sąsiednich gmin, jeśli dana szkoła znajduje się najbliżej miejsca zamieszkania dziecka. W planach wychowawczych poszczególnych sieci szkół podkreśla się, że:

- Szkoła powinna w pierwszej linii wspomagać rozwój osobowy uczniów, wspierać proces samowychowania i umiejętności uczenia się, wzmacniać poczucie zaufania we własne siły, a także mieć na uwadze pochodzenie społeczne i kulturowe wychowanków w podejmowanych oddziaływaniach pedagogicznych;
- Szkoła stosując różne metody i formy nauczania, powinna zapewnić uczniom nie tylko zdobycie odpowiedniej wiedzy i umiejętności, lecz również przygotować ich do podejmowania aktywnej i kreatywnej roli w życiu społecznym i zawodowym;
- Szkoła powinna młodym ludziom pomóc stać się odpowiedzialnymi obywatelami demokratycznego społeczeństwa oraz rozbudzić w nich zainteresowanie sprawami społecznymi, politycznymi, kulturalnymi i gospodarczymi.

Jeśli chodzi o szkoły katolickie, należy zaznaczyć, że Wysoka Rada Katolickiego Systemu Nauczania (*Der Hohe Rat des katholischen Unterrichtswesen*) cele tych szkół określiła w 1995 r. Podkreślono, że szkoły te służą ludziom i wychowują oraz nauczają w świetle Pisma Świętego. Ich założenia zakorzenione są w przekonaniu, że wychowanie człowieka i objawiona prawda Chrystu-

sowa tworzą jedność. Ta wiara jest kamieniem węgielnym chrześcijańskiego humanizmu.

W większości przedszkoli (*Kindergarten*) tworzone są grupy ze względu na wiek dzieci (tzw. podział horyzontalny). Coraz częściej funkcjonują w przedszkolach grupy zróżnicowane wiekowo (tzw. podział wertykalny). Nie ma w tym zakresie przepisów regulujących. Wspiera się indywidualne podejście do każdego dziecka. Podkreśla się, że proces edukacyjny powinien uwzględniać jego indywidualny rytm rozwojowy. Plan zajęć w przedszkolu nie ma ściśle określonych ram czasowych. Nie ma również przydzielonej konkretnej liczby godzin na realizację poszczególnych obszarów edukacyjnych. Przedszkola i szkoły elementarne (*Primarschulen*) funkcjonują przez pięć dni w tygodniu. Z reguły pracują pięć razy przed południem (od poniedziałku do piątku) i cztery razy po południu (poniedziałek, wtorek, czwartek, piątek). Proces edukacyjny może być realizowany między godziną ósmą a szesnastą. Najczęściej nauka w klasach początkowych i zajęcia w przedszkolu rozpoczynają się o godz. 8.30 i trwają do 12.00 oraz po południu od 13.30 do 15.30. Przerwa obiadowa musi trwać minimum 60 minut. Nauczyciele starają się zachować równowagę między zajęciami mającymi charakter statyczny a formami aktywnymi. Analizy planów wychowawczych wykazują duże różnice między poszczególnymi grupami. Dzieci, które do 31 grudnia danego roku szkolnego ukończą sześć lat, mogą w tym roku szkolnym rozpocząć naukę w *Primarschule*.

Istnieje możliwość rozpoczęcia nauki rok wcześniej lub rok później. Decyzję w tej sprawie podejmuje się na podstawie opinii rady klasowej (*Klassenrat*) stwierdzającej gotowość dziecka do podjęcia nauki szkolnej. Zgodnie z dekretem z 16 czerwca 2008 r., w ramowym planie nauczania szkoły elementarnej (*Primarschule*) występują następujące przedmioty, względnie obszary edukacyjne:

- język niemiecki jako język nauczania (*Deutsch als Unterrichtssprache*);
- język francuski jako pierwszy język obcy (*Franzoesisch als Erste Fremdsprache*);
- matematyka (*Mathematik*);
- historia – geografia (*Geschichte – Geografie*);
- nauki przyrodnicze – technika (*Naturwissenschaften – Technik*);
- muzyka – plastyka (*Musik – Kunst*);
- sport (*Sport*);
- religia lub etyka (*Religion / Ethik*).

Ponadprzedmiotowe obszary nauczania:

- metodyka uczenia się (*Methodik des Lernens*);
- zachowanie społeczne (*Soziales Verhalten*).

Może być podjęta decyzja dotycząca powtórzenia danej klasy przez ucznia w okresie ucześniecczania przez niego do szkoły początkowej. Ewentualne przedłużenie edukacji wczesnoszkolnej o kolejny rok jest możliwe, gdy rada klasowa

wystąpi z takim wnioskiem do organu wyższej instancji, zajmującego się sprawami wychowania i uzyska zgodę.

2. Kształcenie ogólnotechniczne

Podstawy dotyczące realizacji założeń edukacji ogólnotechnicznej zostały przedstawione w ramowym planie nauczania zakresu przedmiotowego: nauki przyrodnicze – technika (*Fachbereich Naturwissenschaften – Technik*) w 2008 r. Jak zaznaczono [<http://www.dglive.be>], są one wynikiem trzyletnich prac zespołów roboczych, których zadaniem był określenie kompetencji kluczowych kształtowanych, w toku zajęć ze wszystkich przedmiotów, u uczniów szkoły elementarnej (*Primarschule*) oraz w pierwszych dwóch latach szkoły drugiego stopnia. Przyjęcie takiej strategii miało istotne znaczenie z punktu widzenia kompatybilności procesu dydaktyczno-wychowawczego w kolejnych etapach edukacji szkolnej. Zaznaczono [*Rahmenplan Fachbereich Naturwissenschaften – Technik... 2008: 3*], iż określenie kompetencji kluczowych uczniów w żadnym wypadku nie może ograniczać inwencji nauczycieli w planowaniu i realizacji zadań pedagogicznych. Oczekuje się postaw cechujących się kreatywnością poszczególnych nauczycieli, jak również zespołów przedmiotowych. Zwraca się uwagę, że to same szkoły decydują o strategiach działania z myślą o osiągnięciu zamierzonych celów. Zasadnicza kwestia dotyczy udziału wydzielonych obszarów edukacyjnych w realizacji zadań stawianych poszczególnym rodzajom szkół. Formuluje się zatem pytania dotyczące wykorzystania potencjału tkwiącego w technice w procesie kształcenia i wychowania ogólnego. Jej specyficzny udział w rozwoju kompetencji uczniów rozpatrywany jest w następujących aspektach [*Rahmenplan Fachbereich Naturwissenschaften – Technik... 2008: 33–39*]: technika i środowisko (*Technik und Umwelt*); technika a całościowy proces edukacji szkolnej (*Technik und ganzheitliche Schulbildung*); nauczanie wykraczające poza ramy przedmiotu (*Fachuebergreifender Unterricht*); działalność techniczna (*Technisches Handeln*); dalsze kształcenie i wybór zawodu (*Studien und Berufswahl*). Na uwagę zasługuje wiązanie edukacji technicznej ze środowiskową. Jest to na wskroś nowoczesna koncepcja dydaktyczna, gdyż jeszcze w niedalekiej przeszłości wiązano ją (podobnie jak u nas) głównie z edukacją plastyczną. Zagadnienia realizowane w ramach techniki są rozwijane i pogłębiane w ramach zajęć z innych przedmiotów, takich jak: historia, geografia, język niemiecki oraz plastyka. Podkreśla się związek między rozwojem techniki a jakością życia człowieka. Dostrzega się konieczność przybliżania dzieciom różnych zjawisk i procesów technicznych oraz ukazywania ich wpływu na środowisko. Analiza źródeł oraz następstw rozwoju techniki staje się okazją do ukazania ekologicznych, ekonomicznych, społecznych i politycznych uwarunkowań postępu cywilizacyjnego. Zgodnie z omawianymi założeniami, nauczanie techniki rozwija kompetencje uczniów, które pomagają im rozwiązy-

wać różne problemy życia codziennego. Jednocześnie uczniowie poprzez podejmowanie różnorodnej działalności technicznej kształtują i doskonalą swoje umiejętności i stają się bardziej kreatywni. Edukacja w tym zakresie przyczynia się również do odkrywania i rozwoju zdolności uczniów, sprawia radość z uzyskiwanych osiągnięć, wspomaga rozwój zainteresowań oraz odgrywa istotną rolę w procesie orientacji zawodowej. Podkreśla się, że w dużym stopniu przyczynia się do tego, iż pod koniec edukacji w drugiej klasie szkoły drugiego stopnia (*Sekundarschule*) uczniowie dysponują mocnymi podstawami umożliwiającymi im świadomy wybór dalszego kształcenia ogólnego względnie zawodowego. Realizowane cele kształcenia umożliwiają uczniom kształtowania określonych kompetencji w zakresie: komunikowania się językiem techniki, podejmowania właściwych działań technicznych, budowania i konstruowania, formułowania i rozwiązywania problemów technicznych, podejmowania działalności wytwórczej, rozumienia zjawisk techniki, rozpoznawania przyczyn i skutków postępu technicznego. W ramowym planie nauczania zawarto przewidywane efekty kształcenia w zestawieniu porównawczym, w odniesieniu do uczniów kończących szkołę początkową (klasę szóstą) oraz uczniów kończących klasę drugą szkoły drugiego stopnia. Jeśli chodzi o komunikowanie się językiem techniki, założono, że uczniowie kończący szóstą klasę będą między innymi w coraz szerszym stopniu posługiwali się terminologią techniczną w formie ustnej i pisemnej, natomiast uczniowie szkoły drugiego stopnia będą na przykład wykorzystywali wiedzę i umiejętności z zakresu matematyki jako pomocne w ukazywaniu różnych zależności w rozwiązaniach technicznych. Oczekiwania wobec uczniów szóstej klasy odnośnie do ich działalności technicznej dotyczą, między innymi, znajomości podstawowych kryteriów zrównoważonego rozwoju, natomiast wobec uczniów szkoły drugiego stopnia dotyczą umiejętności rozpatrywania różnych opcji działania w środowisku z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju. W zakresie „budowania i konstruowania” od uczniów kończących szkołę początkową oczekuje się, iż będą oni, między innymi, potrafili wyjaśniać różne rozwiązania techniczne przy montażu i demontażu różnych modeli urządzeń. Od uczniów szkoły drugiego stopnia oczekuje się, na przykład, umiejętności oceny różnych rozwiązań technicznych według wcześniej wybranych kryteriów. Jeżeli chodzi o działalność wytwórczą, to od uczniów kończących klasę szóstą oczekuje się, iż będą oni, między innymi, potrafili opisać proces technologiczny realizowany przez wybranego rzemieślnika. Od uczniów kończących klasę drugą szkoły drugiego stopnia oczekuje się natomiast, iż będą na przykład potrafili rozpatrywać wybrane procesy wytwórcze i ich efekty w myśl zasady politechniczno-porównawczej. Przewidywane osiągnięcia uczniów kończących szkołę początkową w odniesieniu do rozumienia techniki dotyczą umiejętności rozważania na prostych przykładach zależności człowieka od techniki. Od uczniów szkoły drugiego stopnia oczekuje się umiejętności rozpatrywania pozy-

tywnych i negatywnych skutków oddziaływania techniki i przedstawienia własnego stanowiska w tej kwestii. Od uczniów kończących klasę szóstą oczekuje się także umiejętności dostrzegania i opisywania najważniejszych, ich zdaniem, osiągnięć techniki od czasów najdawniejszych do dnia dzisiejszego. Od uczniów szkoły drugiego stopnia oczekuje się wypowiedzi na temat wybranych aspektów rozwoju techniki/technologii przyszłości.

Uwagi końcowe

Struktura administracyjna Belgii znajduje również odzwierciedlenie w systemie edukacyjnym kraju. Poszczególne społeczności uwzględniają swoją odrębność językową i kulturową. Społeczność niemieckojęzyczna posiada zatem własny system szkolny. Na uwagę zasługuje fakt, iż w tej niewielkiej społeczności funkcjonuje także Autonomiczna Szkoła Wyższa – *Autonome Hochschule*. W cyklu trzyletnim kształceni są w niej pedagodzy przedszkolni, nauczyciele szkoły elementarnej oraz pielęgniarki. Generalnie, edukację na poziomie uniwersyteckim młodzież podejmuje w ośrodkach akademickich na terenie Belgii, Niemiec względnie Luksemburga. Warto podkreślić, iż w procesie edukacyjnym szczególne znaczenie odgrywa wychowanie we wspólnocie i do wspólnoty. Znajduje to swoje odzwierciedlenie nie tylko w planach wychowawczych przedszkoli i szkół, ale także innych, bardzo licznych przedsięwzięciach lokalnych.

Literatura

Belgien Eintracht in Vielfalt (1987), Grenz-Echo Verlag, Eupen.

Belgien und die Duetschsprachige Gemeinschaft – in Kuerze (2004), Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft, Eupen.

<http://www.bildungsserver.be>

<http://www.dglive.be>

Rahmenplan Fachbereich Naturwissenschaften – Technik, Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens, Abteilung Unterricht und Ausbildung (Dezember 2008), Eupen.

Unterricht und Ausbildung in der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens (2008), Schriftenreihe: Band 3, Eupen.

Streszczenie

W pierwszej części artykułu autor charakteryzuje system szkolny społeczności niemieckojęzycznej w Belgii. Następnie krótko charakteryzuje wybrane cele i przewidywane efekty nauczania techniki w dwóch rodzajach szkół ogólnokształcących.

Słowa kluczowe: system szkolny, edukacja ogólnotechniczna.

General and technology education in the school system of German-speaking community in Belgium

Abstract

In the first part of the article, the author characterizes the educational system of German-speaking community in Belgium. Then, he shortly outlines chosen goals and forecast results of teaching technology in two types of comprehensive schools.

Key words: school system, technology education.